

ทำไม? คุณไม่ดูแลฉัน

*ไพฑูรย์ สว่างกมล

ก่อนอื่นต้องขอขอบพระคุณ คณะผู้จัดทำวารสาร ยุติธรรม ที่มีพื้นที่ให้สำนักงานคุ้มครองพยาน ได้มีโอกาสได้พูดคุยเรื่องของกฎหมายคุ้มครองพยาน เพื่อเป็นช่องทางสื่อสารให้ผู้สนใจได้รับรู้ความคืบหน้าและความเคลื่อนไหวในส่วนของภารกิจของสำนักงานคุ้มครองพยาน ผมจำหัวข้อบทความไว้ว่า **“ทำไม? คุณไม่ดูแลฉัน”** หลายท่านอาจสงสัยว่ามันไปเกี่ยวข้องกับภารกิจของสำนักงานคุ้มครองพยานได้อย่างไร ทีมงานของสำนักงานคุ้มครองพยานได้ยินประโยคนี้อันจนเคยชิน ซึ่งมันน่าจะสะท้อนอะไรบางอย่าง และก่อนที่จะขยายความเรื่องนี้ ผมขอไล่เรียงเพื่อให้ท่านผู้อ่านได้รู้ถึงความเป็นมาของกฎหมายคุ้มครองพยาน และบทบาทหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยาน ในฐานะหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย

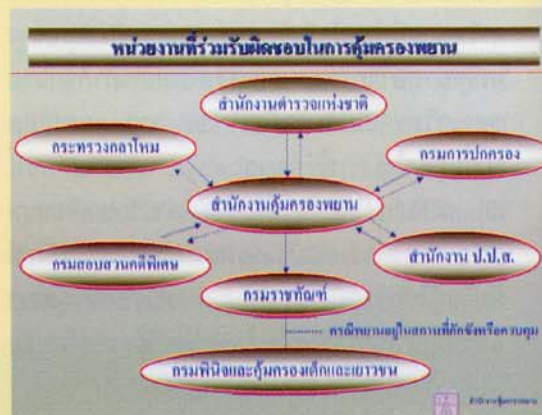
ประเทศไทยถือเป็นประเทศแรกๆ ในเอเชีย ที่มีการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพยานในคดีอาญา สิทธิของพยานในคดีอาญามีที่มาจากรัฐธรรมนูญ ปี 2540 และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ปี 2550 ก็บัญญัติสิทธิของพยานไว้เช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมต่างเห็นตรงกันว่า พยานมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิสูจน์ความจริงทางอรรถคดี พยานจึงต้องได้รับการคุ้มครองความ

ปลอดภัย เพื่อมิให้เกิดผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจึงได้บัญญัติสิทธิของพยานไว้ในรัฐธรรมนูญ 3 ประการ

ประการแรก สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองความปลอดภัย

ประการที่ 2 สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม

ประการที่ 3 สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่จำเป็นและสมควรจากรัฐ

สิทธิทั้ง 3 ประการที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ ถือเป็นภารกิจหลักของสำนักงานคุ้มครองพยาน ที่จะต้องดำเนินการกำหนดยุทธศาสตร์และผลักดันให้เกิดเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจต้องอาศัยระยะเวลาอยู่บ้างสำหรับ

* ผู้อำนวยการสำนักงานคุ้มครองพยาน กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

พิธีลงนาม MOU 7 หน่วยงานที่มีภารกิจคุ้มครองพยาน

หน่วยงานที่เกิดขึ้นใหม่ และทำงานภายใต้ข้อจำกัดมากมาย อย่างไรก็ตามสิทธิทั้ง 3 ประการได้เกิดขึ้นแล้ว แต่อาจจะยังไม่ครอบคลุมทั่วถึง มีการตราพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 และระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่พยานฯ พ.ศ. 2547 เพื่อรองรับสิทธิดังกล่าวในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่เหมาะสม อยู่ระหว่างดำเนินการศึกษาวิจัย เพราะเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

นอกจากนั้น กฎหมายคุ้มครองพยานยังได้กำหนดให้มีการจัดตั้งสำนักงานคุ้มครองพยานขึ้นในกระทรวงยุติธรรม ปัจจุบันเป็นหน่วยงานในสังกัดกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ซึ่งทำงานในลักษณะบูรณาการการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นอีก 7 หน่วยงาน คำถามที่ตามมา คือ ทำไมสำนักงานคุ้มครองพยานไม่ขึ้นอยู่กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นคำถามที่ผมได้ยินได้ฟังบ่อยครั้งมากแทบทุกเวทีผมเองก็พยายามสอบถามผู้เกี่ยวข้องและตรวจเอกสารในช่วงยกร่างกฎหมายชั้นกรรมาธิการ จึงทราบว่าการทำงานของสำนักงานคุ้มครองพยาน ไม่ขึ้นอยู่กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติก็เพราะงานคุ้มครองพยานไม่ใช่เรื่องของการดูแลความปลอดภัยอย่างเดียว แต่ยังรวมไปถึงการย้ายที่อยู่ การหางานให้ทำ การเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อสกุล การที่สำนักงานคุ้มครองพยานมาอยู่กับกระทรวงยุติธรรมนั้นเหมาะสมถูกต้องแล้ว

สำนักงานคุ้มครองพยาน กฎหมายกำหนดให้

ทำหน้าที่คุ้มครองพยานทั้งมาตรการทั่วไปและมาตรการพิเศษ การจ่ายเงินค่าตอบแทนให้กับพยาน กรณีเกิดความเสียหายจากการมาเป็นพยาน และประสานการปฏิบัติงานร่วมกับหน่วยงานอื่นที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง รวมทั้งการวางระบบกำหนดมาตรฐานการคุ้มครองพยาน แต่ด้วยโครงสร้างของสำนักงานที่ถูกออกแบบมาให้ทำงานในลักษณะ Contact Out คือ การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานอื่น โดยเฉพาะสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ในช่วงแรกของการทำงานเราทำงานทั้งการรับคำร้องขอคุ้มครองความปลอดภัย จัดโครงการให้ความรู้กับหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้อง และพนักงานสอบสวนทั่วประเทศ ออกอนุบัญญัติ กฎ ระเบียบ อีกมากมาย และทำข้อตกลงร่วมกัน (MOU) กับหลายหน่วยงาน ทำให้กฎหมายคุ้มครองพยานขับเคลื่อนไปได้ดีในระดับหนึ่ง ในช่วง 2 - 3 ปีหลังนี้สำนักงานคุ้มครองพยานเริ่มประสบปัญหา เมื่อมีพยานร้องขอคุ้มครองความปลอดภัยผ่านสำนักงานมากขึ้น ผมมีตัวเลขที่น่าสนใจหลังการบังคับใช้กฎหมายเมื่อปลายปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบันมีสถิติดังนี้

สถิติพยานยื่นขอรับคำร้องการคุ้มครองความปลอดภัยทั่วประเทศ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2547 - 2551 รวม 853 ราย

ปีงบประมาณ	หน่วยงานที่พยาน ยื่นคำร้องขอรับ การคุ้มครองความปลอดภัย		
	สน.ง. คุ้มครองพยาน	สน.ง. ตำรวจแห่งชาติ	กรมสอบสวนคดีพิเศษ
2547	11	4	-
2548	93	59	-
2549	208	101	22
2550	164	24	8
2551 (23มิ.ย.)	154	2	3
รวม 853 ราย	630	190	* 33

สถานะ: 23 มิถุนายน 2551

*เฉพาะพยานในคดีพิเศษ

สำนักงานคุ้มครองพยานทำอย่างไรกับพยานที่ร้องขอผ่านสำนักงานฯ จำนวนมาก ในทางปฏิบัติขอเรียนว่าโครงสร้างของสำนักงานไม่มีหน่วยปฏิบัติการเป็นการเฉพาะ อาจเป็นหน่วยงานคุ้มครองพยานหน่วยงานเดียวในโลกที่มีหน้าที่คุ้มครองพยาน แต่ไม่มีหน่วย

พิธีลงนาม MOU หลักสูตรคุ้มครองพยาน

ปฏิบัติการที่ทำหน้าที่นี้ผมมักเปรียบเสมือนว่า“สำนักงานคุ้มครองพยานเหมือนดาวเคราะห์ที่ไม่มีแสงในตัวเอง ต้องพึ่งพาแสงจากดาวฤกษ์ดวงอื่น” ดังนั้นพยานส่วนใหญ่จึงต้องประสานการส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดูแล แต่จากการ Pre-test พยานที่ขอเข้าโปรแกรมการคุ้มครอง พบว่ามากกว่า 60% ต้องการให้เจ้าหน้าที่ของสำนักงานคุ้มครองพยานเป็นผู้คุ้มครองความปลอดภัย เพราะเหตุว่าสำนักงานเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่นี้โดยตรง และเป็นหน่วยงานแรกที่พยานร้องขอให้คุ้มครองความปลอดภัยจึงมีความไว้เนื้อเชื่อใจกันแต่แรกและก็ต้องยอมรับความจริงว่าในบางคดีเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจมีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าทางตรงก็ทางอ้อม เป็นเหตุให้พยานมีความวิตกกังวลในการที่จะอยู่ในการดูแลของเจ้าหน้าที่ตำรวจ จึงเกิดคำถามว่าทำไมเราไม่คุ้มครองความปลอดภัยเอง และเป็นที่มาของคำว่า “ทำไม? คุณไม่ดูแลฉัน” ทั้งที่กฎหมายกำหนดให้คุณมีหน้าที่ ผมเคยถูกขู่ว่าจะฟ้องฐานละเว้นการปฏิบัติหน้าที่มาแล้ว ประเด็นปัญหานี้พวกเราในสำนักงานจะพบเจอเสมอ ก็ได้แต่พยายามทำความเข้าใจ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับพยาน เพราะที่ผ่านมามีพยานที่ส่งต่อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้รับการดูแลอย่างดี ทั้งที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเองมีภารกิจมากมายอยู่แล้ว และก็มีพยานจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจงานในหน้าที่ของตำรวจว่ามีงานมากไม่เอายารบกวอนให้ต้องมาคุ้มครอง

และพยานเหล่านี้สำนักงานจะอย่างไร เพราะการคุ้มครองพยานเป็นเรื่องของการยินยอม ถ้าไม่ยินยอมทำอะไรไม่ได้เลยนะครับ อย่างที่ผมบอกกล่าวไว้แต่ต้นกฎหมายให้เราทำหน้าที่คุ้มครองพยาน แต่กลับไม่มีหน่วยปฏิบัติการที่จะทำหน้าที่ ผมเองต้องแก้ปัญหาโดยใช้นักวิชาการยุติธรรม ของสำนักงานคุ้มครองพยาน ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่จบกฎหมาย และบางส่วนโอนมาจากตำรวจ ทหาร เข้ารับการอบรมเพื่อฝึกทักษะด้านการคุ้มครองพยาน ด้านการใช้อาวุธ และทักษะวิธีการอยู่ร่วมกับพยาน เพราะวิธีการคุ้มครองพยานของสำนักงานมีทั้งจัดเจ้าหน้าที่ไปดูแลความปลอดภัยใน Safe house และการจัดหาที่พักที่มีความปลอดภัยโดยไม่มีเจ้าหน้าที่คุ้มครอง ซึ่งก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่กำหนดไว้ในมาตรการทั่วไป

ศูนย์ประสานงานคุ้มครองพยาน จ.ยะลา

อย่างไรก็ตามสำนักงานไม่สามารถที่จะจัดเจ้าหน้าที่ไปคุ้มครองพยานได้มากนัก เพราะเราเองก็มีภารกิจอื่นอีกมากมายเช่นกัน จะทำเฉพาะ Case ที่ไม่อาจอยู่กับหน่วยงานอื่นได้จริงๆ หรือ Case ที่ถูกส่งต่อมาจากหน่วยงานอื่นก็เคยมี งานคุ้มครองพยานก็เป็นอย่างนี้ละครับ เพราะบางครั้งเราก็ไม่สามารถ Show Case ได้ แต่ก็ยืนยันครับว่ามีพยานในคดีสำคัญ ทั้งที่เป็นข่าวและเป็นข่าวตามสื่อเข้าโปรแกรมการคุ้มครองพยานจำนวนมาก ทั้งที่อยู่ในการคุ้มครองของสำนักงานคุ้มครองพยาน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมสอบสวนคดีพิเศษ และก็เป็นที่น่ายินดีครับคดีที่พยาน

การฝึกอบรบกับพี่เลี้ยงชาว U.S. Marshals

อยู่ในโปรแกรมการคุ้มครองพยานหลายคดีศาลมีคำพิพากษาแล้วจำเลยถูกลงโทษประหารชีวิต และจำคุกตลอดชีวิตก็มีจำนวนมาก ซึ่งน่าจะเป็นตัวชี้วัดที่พิสูจน์ได้ว่ากฎหมายคุ้มครองพยานเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างแท้จริง สถิติและข้อมูลในส่วนนี้อยู่ระหว่างการศึกษาวិจัยตามโครงการประเมินผลระบบงานคุ้มครองพยาน

สำหรับปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นหลังการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองพยาน ท่านอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และท่านรองอธิบดีฯ ได้รับทราบ

และพยายามช่วยแก้ปัญหาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของโครงสร้างที่ถูกออกแบบมาไม่เหมาะสม การบูรณาการที่อาจยังมีปัญหาอยู่บ้าง รวมทั้งการตีความข้อกฎหมายแต่ปัญหาที่ผมเห็นว่ามันท้าทายมากที่สุด น่าจะเป็นเรื่องของสภาพภูมิศาสตร์ ทัศนคติ และแนวทางการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาระบบงานคุ้มครองพยานอย่างมาก สำหรับปัญหาเหล่านี้สำนักงานมีโครงการที่จะดำเนินการในแผนการปฏิบัติงานของสำนักงานอยู่แล้วเพียงแต่ต้องอาศัยเวลาบ้างเท่านั้น อย่าลืมนะครับ สำนักงานคุ้มครองพยานเพิ่งจะเปิดตัวมาเพียง 5 ปี

พิธีลงนาม MOU กับศาลอาญา

ทำหน้าที่ทั้ง Regulator และ Operation แต่ผมเชื่อมั่นว่าเราพัฒนางานมาได้ระดับหนึ่งแล้วแม้จะยังไม่เทียบเท่ากับหลายประเทศที่ประสบความสำเร็จในการใช้กฎหมายคุ้มครองพยาน ไม่ว่าจะเป็นสหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ที่ใช้กฎหมายนี้กันมานาน 30 - 40 ปีแล้ว

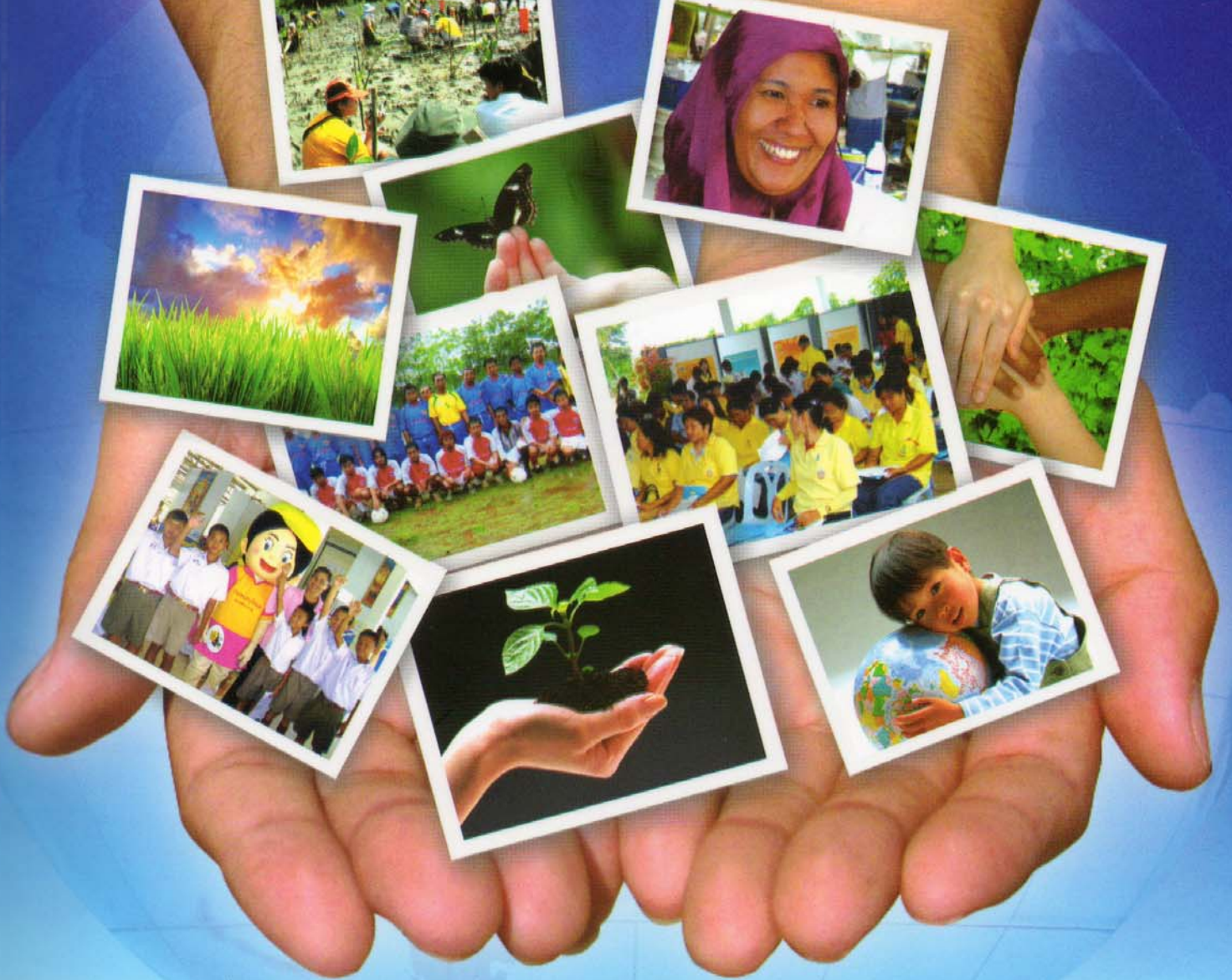
ท่านผู้อ่านครับ เนื่องจากมีเนื้อที่ค่อนข้างจำกัด ผมคงไม่สามารถพูดคุยได้ทุกอย่าง ความจริงอยากจะคุยต่อเรื่องของการใช้มาตรการพิเศษ และแนวทางปฏิบัติงานร่วมกับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งผมเห็นว่าเป็น Best Practice ที่ช่วยทำให้พยานเกิดความเชื่อมั่นเอาไว้โอกาสหน้าอาจได้พูดคุยกันอีกครั้งครับ ผมขอถือโอกาสนี้ประชาสัมพันธ์งานของสำนักงานคุ้มครองพยานในปัจจุประภณนี้ ซึ่งมีทั้งโครงการศึกษาวิจัย โครงการอบรมสัมมนาอีกหลายโครงการ ผมขอเรียนให้ทราบเฉพาะโครงการสำคัญที่จะดำเนินการในสองไตรมาสสุดท้าย

- 2 ก.ค. โครงการสร้างความเข้าใจระบบงานคุ้มครองพยาน (ครั้งที่ 4) กับผู้กำกับการ ผู้บังคับการในพื้นที่ตำรวจภูธรภาค 4
- 10 ก.ค. โครงการศึกษาวิจัยพัฒนาระบบ

งานคุ้มครองพยาน เฉพาะมาตรการพิเศษ

- 25 ก.ค. จัดพิธีลงนาม MOU เรื่องของการคุ้มครองพยานใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
- 27 ส.ค. จัดพิธีลงนาม MOU หน่วยงานที่มีภารกิจสนับสนุนงานคุ้มครองพยาน

สุดท้ายนี้ ผมต้องขอขอบพระคุณท่านผู้บังคับบัญชาทั้งในระดับกรมและระดับกระทรวง ที่ให้การสนับสนุนและให้โอกาสในการทำงาน และต้องขอขอบพระคุณชุดคุ้มครองพยานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งที่เคยคุ้มครองพยาน และอยู่ในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองพยานทั่วประเทศ รวมไปถึงทีมงานของสำนักงานคุ้มครองพยานทุกคน ที่ร่วมกันฝ่าฟันจนกฎหมายคุ้มครองพยานสามารถขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี และหากท่านผู้อ่านประสงค์ที่จะได้ข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาเข้าไปดูที่เว็บไซต์สำนักงานคุ้มครองพยาน ที่อยู่ในหน้าแรกของ www.moj.go.th และ www.mpd.go.th หรือหากจะมีข้อเสนอแนะประการใด ขอความกรุณาสื่อสารมาได้ทุกช่องทางครับ สำนักงานคุ้มครองพยานขอน้อมรับฟังเสมอ ขอขอบพระคุณล่วงหน้าและพบกันใหม่ครับ ●

“รวมพลังอันยิ่งใหญ่
สร้างสังคมไทย ให้น่าอยู่”

วารสาร

ยุติธรรม

ปีที่ 8 ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน - พฤษภาคม 2551

เพื่อเผยแพร่ข่าวสารในกระบวนการยุติธรรม ISSN 0858-8953 <http://www.moj.go.th>